

L'île de Chatou: transmissiecentrum voor ludieke culturen

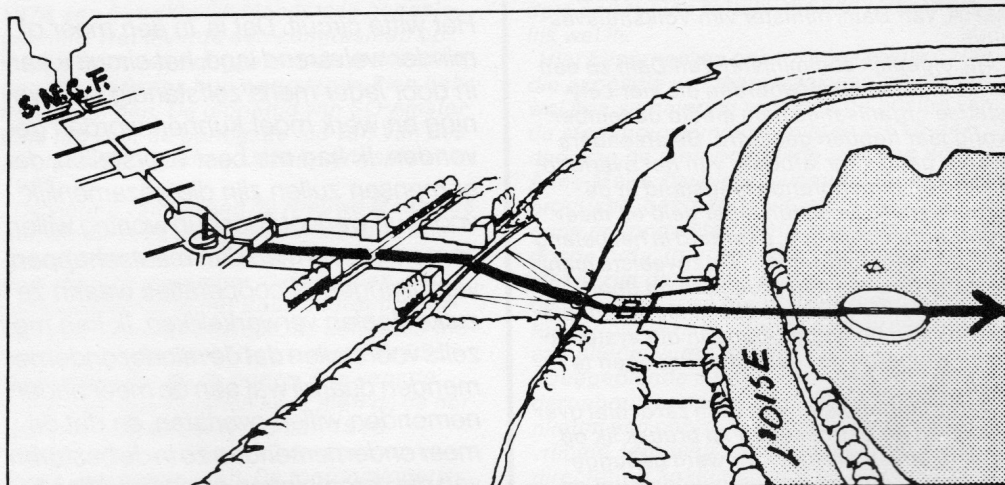
Parijs: centrale knoop van een axiaal zenuwstelsel?

Nathan Leites, die in Frankrijk geen onbekende is voor al diegenen die zich interesseren voor politiek of politieke wetenschap, stelt in zijn boek *Le règle du jeu à Paris* (Mouton, Den Haag) dat niets tenslotte onveranderlijk is – rien, au fond, ne change! Een simpel axioma dat, samen met honderden andere genummerde stellingen, de lezer in staat moet stellen zich van Fransen in het algemeen en van Parijzenaars in het bijzonder een meer volledig beeld te vormen.

Leites die, na gestudeerd te hebben aan de Yale universiteit in New Haven, thans doceert aan de universiteit van Chicago, blijkt sterk geïnteresseerd te zijn in al datgene wat mensen doen. Bovendien is hij geboeid geraakt door de verschillende geloofsovertuigingen die aan het menselijk handelen ten grondslag blijken te liggen en door de emotionele drijfveren waarop die geloofsovertuigingen berusten: 'Wij weten tegenwoordig maar al te goed dat sprookjes even waardevol kunnen zijn als de realiteit die zij vervormen – que les mythes sont aussi dignes d'intérêt que les faits, qu'ils déforment!' Hoewel volgens Leites alles dus aan verandering onderhevig is blijkt hij tegelijkertijd toch ook wel degelijk doordrongen te zijn van iets anders: vooral voor de verschillende Parijse milieus geldt dat zij, hoewel ze oppervlakkig gezien bepaald levendig en gevarieerd zijn samengesteld, toch allemaal ontstaan zijn op basis van het grondthema van de onveranderlijkheid. Een geruststellende gedachte voor al diegenen die misschien te snel geïmponeerd raken door de vele, eindeloos gevarieerde trekken van het stedelijk masker waarachter la Ville Lumière haar ware persoonlijkheid tracht te verbergen.

Op de keper beschouwd blijkt ook het Franse landschap veel meer op basis van onveranderlijke esthetische principes te zijn ingericht dan het, op argeloosheid beluste, publiek zou vermoeden. Dani Karavan toont, bijvoorbeeld met behulp van een kaartje van de omgeving van Parijs, duidelijk aan dat in dat gebied, vooral sinds de achttiende eeuw, veel grootschalige axiale doorbraken in het landschap zijn gerealiseerd. Dat juist Karavan zich voor landschappelijke situaties als deze interesseert komt vanwege het feit dat hij zich, als plastisch vormgever, intensief bezighoudt met het menselijke milieu en zich uit dien hoofde heeft gespecialiseerd in 'le marquage de terrain' (land marking).

Omdat het EPA (Etablissement Public d'Amenagement) van la Ville Nouvelle Cergy-Pontoise behoefte lijkt te hebben aan een landschappelijke 'brandmerker' (la marquage = brandmerk) en Karavan juist uiterst gevoelig heet te zijn voor de schoonheid van de streek rondom Pontoise, meent men in zijn persoon de missing link gevonden te hebben, die het werk van stedenbouwkundigen, archi-

vogelvluchtperspectief van de 'as van Karavan' vanuit westelijke richting

tecten en beeldhouwers – die la Ville Nouvelle 'versieren' – met behulp van zijn werk tot een eenheid kan doen samensmelten. Om dit doel te kunnen bereiken past Karavan zich dan ook gewillig bij de landschappelijke traditie aan en stelt op zijn beurt voor in het landschap één grote tracé te maken. Dit lidteken zou moeten lopen van het Centrale Plein in Le quartier de Cergy-Saint-Christophe (sinds kort de officiële naam voor het tweelingzusje van Cergy-Préfecture dat ten zuiden van Puisseux het levenslicht heeft gezien) tot op het Ile de Chatou dat, halfweg tussen het centrum van Parijs en Cergy-Saint-Christophe, midden in de Seine ligt. Dit lange en smalle eiland was eens voor veel impressionisten een geliefd gebied waar zij 'moedertje natuur' in alle rust konden portretteren. Laat nou de 'axe' die inmiddels vanuit het Louvre via la Défense geconstrueerd werd, na denkbeeldige verlenging, precies dáár op het eiland van Chatou eindigen waar ook de door Karavan voorgestelde 'axe majeure de Cergy-Saint-Christophe' haar eindpunt zou moeten krijgen!

Karavan echter, die blijkbaar met de toevallige ontmoeting van deze twee grote axiale doorbraken alléén geen genoegen wil nemen, tracht zijn object nog een extra mystieke glans te verlenen – avec un mythe qui déforme la réalité – door zich op oude urbanistische culturen van Egypte, India zowel als Mexico te inspireren. Vooral de precolumbiaanse stad Teotihuacan, die haar bloeiperiode beleefde in de derde en vierde eeuw na Christus, blijkt voor de axe majeure van Karavan model te staan. Op dezelfde wijze namelijk waarop deze Columbiaanse stad verschillende terrassen en pleinen, de grote zonnenmaantiramide en de vele tempelgebouwtjes langs de kaarsrechte Weg der Doden waren

gegroepeerd, wil Karavan niet alleen zijn belevingsweg tussen Cergy-Saint-Christophe en het Ile de Chatou stofferen, maar haar mogelijk ook dezelfde astronomische allure verschaffen als de Weg der Doden van weleer. Zo zal bijvoorbeeld één van de twaalf elementen van de axe majeure worden gevormd door een strak cirkelvormig eiland – l'île astronomique – dat op de andere oever van de Oise tegenover Cergy-Saint-Christophe komt te liggen, temidden van de grote waterpartijen die een onderdeel vormen van het uitgestrekte pretpark – le parc terrestre – van Neuville.

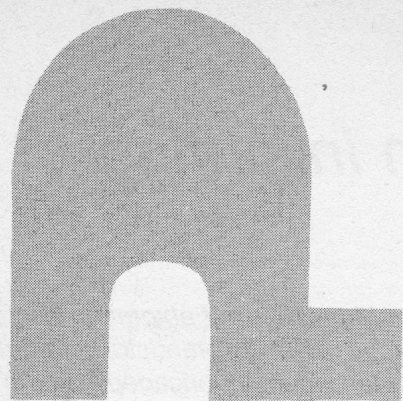
Astronomische objecten – zoals une maison observatoire – zullen op zodanige manier langs de hele lengte-as van het project worden gebouwd, dat de samenhang tussen datgene wat van la Ville Nouvelle gebouwd is en de oorspronkelijke geografische gesteldheid van het hele grondgebied van Cergy-Pontoise opnieuw bekrachtigd wordt. 'Maar', aldus Pierre Restany, die een korte toelichting heeft geschreven bij de plannen van Karavan, 'deze axe majeure moet niet alleen worden gezien als een zuiver technisch project, maar vooral ook als een gebaar van hoop; een gokje op de mens – un pari sur l'homme! Tussen de vele pleinen, bruggen en parken, de grote bassins en de astronomische pleisterplaatsen langs de weg zullen de inwoners van Cergy-Pontoise zich eenvoudig wat kunnen ontspannen of al wandelende kunnen mediteren'.

Om te beginnen zal op het Centrale Plein de blik direct al aangenaam worden verrast door een obligate periscopisch gebouwde obelisk, met ingebouwde laserstraal, die de bezoeker door middel van veel spiegelglas een panoramisch beeld van de hele omgeving zal kunnen verschaffen. Vervolgens kan op

De Axe Majeur van Karavan—een landschap-pelijk project dat tot doel heeft een rechtlijnige verbinding tot stand te brengen tussen het Centrale Plein in Cergy-Saint-Christoph en het Ile de Chatou, het eiland van de impressionisten midden in de Seine—wil bepaald méér zijn dan alleen maar een pari sur l'homme. Omdat het Ile de Chatou een essentieel onderdeel is van dit grootse project, zullen de bezoekers blijvend worden herinnerd aan de belangrijke rol die de impressionisten hebben gespeeld in de cultuurgeschiedenis van Frankrijk. Deze kunstenaars waren immers eens de beste propagandisten van de specifieke schoonheid van de verschillende landschappen rondom Parijs. Zo blijken achteraf de fraaie schilderijen van Camille Pissarro ware lokvogels te zijn geweest, die menige Parijzenaar, rond de eeuwwisseling en in de jaren voor de eerste wereldoorlog, hebben doen besluiten zich in de omgeving van Pontoise—ça c'est la nature—te vestigen.

De minder mobiele Parijzenaar van toen leerde de ongerepte natuur van le Vexin Français beleven op een soortgelijke wijze als waarop zijn gemotoriseerde nazaten thans de paradijselijke pracht van de veel verder weg gelegen Dordogne leren waarderen. Daarom verlieten in die jaren ook veel gepensioneerden de rijke lichtstad om zich in Pontoise te kunnen vestigen, dat sindsdien

menhir, oostelijk van Cergy-Saint-Christoph

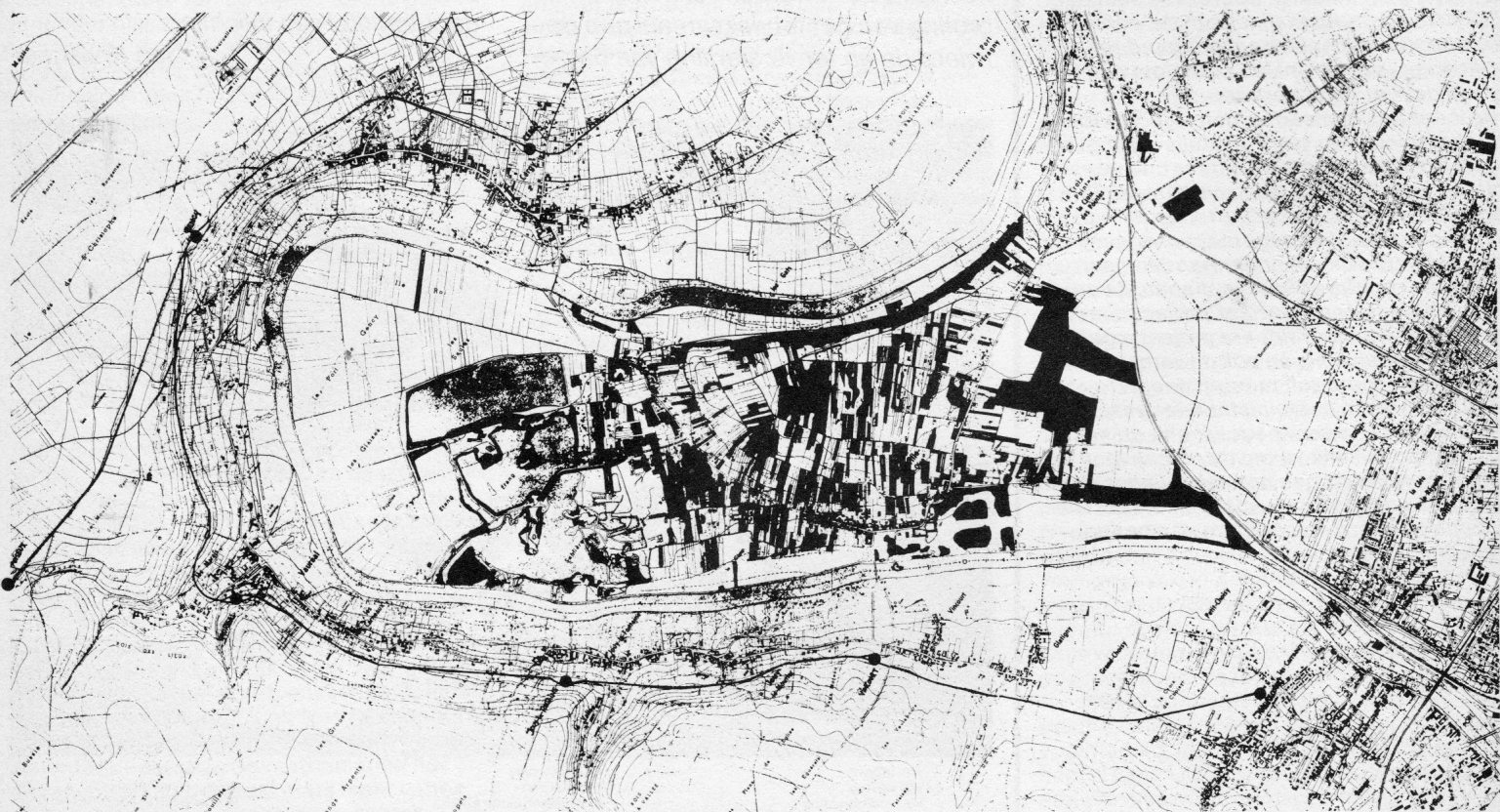
...in de wereld van het verleden...

het mekka van 'les parisiens en retraite' geworden is. Zolang hun 'villa' daar echter nog niet voltooid was reisden zij in het weekend met het hele gezin naar Pontoise om de vorderingen van de bouw van hun 'villa' op de voet te kunnen volgen. Gedurende die inspectietochten op 'het landgoed' vermaakten de jongeren zich meestal aan de oevers van de Oise.

Spelevarend met hun begeleiders, modieus gekleed in gestreepte maillots, lieten de dames zich rustig, getooid in stralend witte robes, van het ene idyllische plekje naar het andere varen. De golfslag, die veroorzaakt werd door hun kleine bootje, kon het rustige water in de vele kreken langs de oevers van de Oise—waar vissers rustig naar hun dobbers zaten te turen—slechts voor korte tijd in lichte beroering brengen. Waren de varende stelletjes uit het gezicht verdwenen dan kon de rust van de vissers opnieuw worden verstoord door het passeren van vrolijke kanovaarders die op hun beurt een speels en

twinkelend waterspoor op de brede rivier zouden achterlaten.

Tenslotte heeft, op het laatst van de vorige eeuw, het vertrouwde beeld van de Oise met haar vele zeilschepen plaats moeten maken voor dat van een rivier met dampende stoomschepen en puffende motorboten. Ook de fraaie stenen brug, die sinds 1841 de vaste oeververbinding vormde tussen Pontoise en Saint-Ouen-l'Aumône moest reeds in 1891 onverbiddelijk wijken voor een nieuwe, brede, ijzeren oeververbinding. Het aantal inwoners van Pontoise, dat in 1856 ruim vijftienduizend zielen telde, was inmiddels in 1911 bijna verdubbeld: 9.855. Hierdoor floreerde het zakenleven en trokken de markten veel publiek. Vooral de markt van St Gauthier (4 mei); die van 'la S'tembre' (8 september), welke bewust georganiseerd werd in de week waarin, sinds 1638, een grote processie door de straten van Pontoise trok, en tenslotte de grote paardenmarkt van St Martin (11 november), brachten veel volk op de been. Tot

zeven stations (●) aan de verdwenen spoorweg van 'le petit train' tussen Cergy en Maurecourt

wasdag in Cergy

rustig, landelijk en vertrouwd...

6696. CERGY - La Gare, arrivée d'un train E. M.

het 'station' van le petit-train in Cergy, dat nog bestaat

...maar economisch getransformeerd

op het moment waarop de markt van St Martin 's avonds, door middel van een grote circusvoorstelling, besloten werd moest goede wijn, uit het naburige Argentueil, er voor zorgen dat gedurende de hele dag de feeststemming er goed werd ingehouden. Dit alles gebeurde, sinds 1904, onder het gezag van Alexis Désiré Ernest Mallet die, tot juli 1918, burgemeester van Pontoise was.

Tijdens zijn bewind wordt in Pontoise de eerste middelbare school gebouwd voor de kinderen uit de geëdele middenstand; pour les enfants des milieux modestes. In zijn feestrede - ter gelegenheid van de opening van deze school gehouden door de onderdirecteur van de academie in Parijs, monsieur Liard - vergeleek deze het fraaie nieuwe schoolgebouw met een vogelnest, hoog verscholen tussen het groen. Volgens monsieur Liard zouden de interne leerlingen dan ook de rook kunnen zien opstijgen uit de schoorsteen van hun ouderlijk huis als zij 's avonds, leunend op hun ellebogen, uit de hoogste ramen van het schoolgebouw naar buiten keken.

In de directe omgeving van Pontoise werd inmiddels ook veel rook geproduceerd door le petit train du Chemin de Fer de la Boucle de l'Oise. Een minitreintje dat, sinds 1911, de verbinding tot stand moest brengen tussen

de vele dorpjes en gehuchten, verspreid gebouwd op de oevers van de Oise. Behalve burgers, boeren en buitenlui heeft dit rammelend treintje tot na de tweede wereldoorlog bovendien veel toeristen vervoerd die van dit wonder van techniek ook wel eens gebruik wilden maken. Na een ongeluk te hebben veroorzaakt verdween 'le petit train', na een trouwe dienst van vijfendertig jaar, in 1946 voorgoed van het toneel. Toen bekend geworden was dat de reparatie van het spoorlijntje zéér veel geld zou gaan kosten kon het publiek zich opeens héél goed herinneren dat iedereen zich eigenlijk altijd geërgerd had aan het schelle fluitje van het treintje en dat vooral de vette, zwarte rook en de kwalmende dampen ook steeds veel overlast hadden bezorgd.

Tien jaar na het briljante optreden van monsieur Liard liggen uitbreidingsplannen klaar voor de inmiddels veel te klein geworden school. Maar als in dat jaar de leerlingen na de zomervakantie terugkeren zijn zes leraren, vier repetitoren en le surveillant général onder de wapenen geroepen en is hun schooltje in een militair hospitaaltje veranderd. Voor vijftienzeventig van de ruim driehonderd leerlingen kan nog plaats in het bezette gebouw worden vrijgemaakt. Aan deze noodtoestand zal pas een einde kunnen ko-

men wanneer in 1916 de nieuwe kazerne zal zijn voltooid. Daar zullen zieke en gewonde soldaten dan in frisse, ruime zalen pas goed verzorgd kunnen worden.

Burgemeester Mallet verliest even zijn zelfbeheersing als Pontoise, na een nederlaag van het leger bij Charleroi in augustus 1914, bij het oorlogsgeweld betrokken dreigt te raken. Eind augustus besluit hij dan ook de bevolking, namens de gehele raad, te waarschuwen en te berichten dat een evacuatie, in alle rust en kalmte, eventueel overwogen dient te worden.

Dit voorbarige optreden wordt Mallet, vanwege het defaitistische karakter van de maatregel, door de militaire autoriteiten niet in dank afgenomen. Binnen twee weken, na de bekendmaking van de evacuatieplannen, moet Mallet dan ook een berisping van hogerhand incasseren. Hij reageert op deze vernederende straf door, samen met acht raadsleden, zijn ontslag aan te bieden. Hij treedt echter weer in functie als de préfet hem eind oktober het heuglijke nieuws kan meedelen dat zijn superieuren de straf weer ongedaan hadden gemaakt.

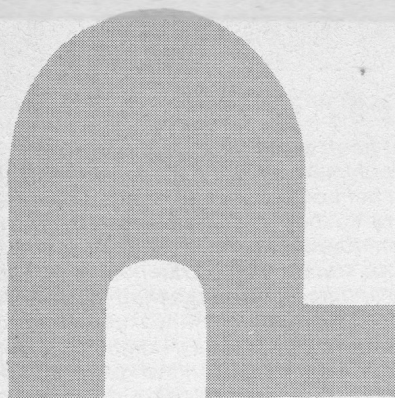
De pers meende er goed aan te doen om vaak tot vervelens toe - à satiété - de haat tegen de Duitsers aan te wakkeren en schreef dus over de germanen als waren het barbaren en teutoonse moordenaars. Bovendien werden de gruwelen, die zij in de jaren zeventig bedreven hadden tijdens de frans-duitse oorlog, opnieuw in geuren en kleuren - dans les détails - verteld. 'In tegenstelling tot het pedagogische gepraat - 'la France pédagogique' - na de nederlaag tegen de Duitsers in 1870 reageert het volk nu nuchter door in de breipen te klimmen - 'la France tricote' - om voor de soldaten sokken en warm ondergoed te breien', aldus Gustave Fautras in de Echo Pontoisienne van 10 december 1914. Eenmaal per week werden de patriotische beschouwingen doorspekt met ellenlange lijsten waarop namen stonden vermeld van zieke of krijgsgevangen soldaten. Vier jaar lang moesten de lezers bovendien de harde werkelijkheid onder ogen zien dat de dodenlijsten van het front wekelijks steeds langer werden; la guerre, un pari sur la mort.

In juli 1918 neemt Mallet om gezondheidsredenen ontslag. De volkstelling van 1921 vermeldt het nuchtere feit dat sinds 1911 het aantal inwoners van Pontoise met 1200 zielen is verminderd.

'Veel van onze landgenoten zijn overtuigd dat ze liever in een wereld zouden leven die op de wereld van het verleden lijkt, rustig, landelijk, vertrouwd' - aldus Giscard d'Estaing - 'op voorwaarde dat die wereld economisch en sociaal getransformeerd is - en tegelijkertijd voelen zij dat verandering onontkoombaar is'.

Pierre Restany schreef in zijn beschouwing over de Axe Majeur van Karavan voor Cergy-Saint-Christoph - hét statussymbool par excellence van la Ville Nouvelle Cergy-Pontoise - dat de inwoners door middel van dit project gelegenheid zouden krijgen datgene weer te vinden wat tegenwoordig vaak ontbreekt, nl het essentiële verband tussen de menselijke habitat en zijn manier van leven. In dat geval bedoelt de Axe Majeur van Karavan een trait d'union te zijn tussen het onvolmaakte heden en verleden en een ideale toekomst.

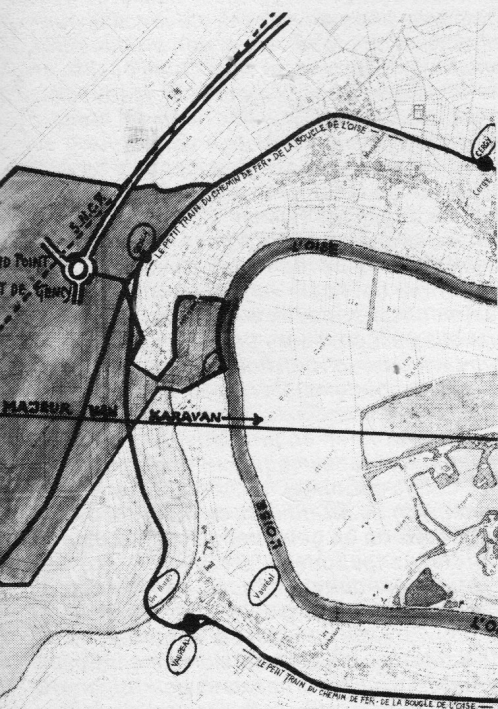

Le petit train du Chemin de Fer de la Boucle de l'Oise maakt, kort voor de eerste wereldoorlog, zijn maidentrips langs de oevers van de Oise. De Franse boer kan op dat moment, voor het eerst sinds jaren, weer wat ruimer adem halen omdat de prijzen van graan, aardappels, suikerbieten en wijn flink beginnen op te lopen. Tot het moment waarop de oorlog roet in het eten zal gooien – que la guerre sera l'empêcheur de danser en rond-begint de politiek van Jules Méline kennelijk haar eerste vruchten af te werpen.

Méline is de eerste zelfstandige minister van Landbouw die in 1883 door Gambetta werd benoemd. Samen met zijn politieke vriendje Jules Ferry – 'Garçon Jules' – verlegt Méline het accent van de activiteit van de republikeinse partij vanuit Parijs naar het platteland. Notre victoire est rurale, non urbaine, schreef Ferry in juli 1890 aan één van zijn vrienden. La ville est et demeure pourrie; c'est le republicain des campagnes qui s'est levé en masse.

In het jaar van de eeuwwisseling besloot de Franse regering dan ook om, ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling in Parijs, alle 36.172 burgemeesters van Frankrijk voor een banket naar de hoofdstad uit te nodigen, dat hen daar op 22 september (de verjaardag van de Eerste Republiek) zou worden aan-

toegangspoort in de muur van een tuin langs de weg van Gency naar Vauréal...

geboden. Welgeteld 20.777 burgemeesters, allemaal voorzien van een sjerp in nationale driekleur en gekleed òf in zwart tenue òf in regionaal kostuum, juichen die dag hun president – Emile Loubet – toe. Dit ovationele hoerageroep, dat opklonk uit duizenden kelen van jonge, merendeels kersverse republikeinse slippedragers, zal weinig weerklank gevonden hebben in de binnenhuizen van de ruim 15.000 burgemeesters – les derniers maires nobles – die die dag maar kalmpjes thuis gebleven waren.

Het resultaat van deze Révolution des Maires is geweest dat rond de eeuwwisseling veel burgemeesters dienst deden, die waren gerecrueteerd uit de sociale middenklasse (handelaren, artsen, ambachtslieden, actieve of gepensioneerde ambtenaren). Jules Ferry had al in 1877 aan zijn vrouw geschreven dat in de Vogezes, de streek waar hij geboren was, 'alle gemeentehuizen bemand waren door jonge kerels die noch de terreur van 1848 noch die van 1851 aan den lijve hadden ondervonden, maar die de oorlog en de volksofstand in Parijs in ieder geval politiek bewust hadden beleefd en die qua politieke intelligentie, overtuigende daadkracht en burgerlijke standvastigheid met kop en schouders boven de vorige generatie uitstaken'.

In Neuville (dat vier kilometer ten westen van Pontoise ligt, waar destijds burgemeester Mallet de scepter zwaaide) was echter toch nog rond 1900 'le vicomte' Cornudet, burgemeester; een belangrijke politieke figuur die het gepresteerd heeft om niet alleen als républicain progressiste maar ook als défenseur d'idées très modérées geschiedenis te maken.

Inmiddels bedreef Jules Méline, die ook afkomstig was uit de Vogezes, zijn protectionistische landbouwpolitiek die tot doel had de concurrentiepositie van de Franse boeren, ten opzichte van het buitenland, te beschermen. Het nadelige gevolg van zijn behoudende politiek – die hij overigens kon uitvoeren dankzij het bestaan van tweeslachtige figuren zoals le vicomte Cornudet – is geweest, dat vernieuwingen op landbouwgebied nauwelijks konden worden doorgevoerd, en de Franse landbouwtechniek dus snel verouderde. In het Oisedal zou 'le petit train' dan ook jarenlang de eerste zwaluw

blijven die – nolens volens – met luid, scherp gefluit de zegeningen van een komend technisch tijdperk dagelijks opgewekt zou blijven verkondigen.

In Pontoise begint, anno 1906, echter ook wel degelijk een nieuw werelds tijdperk. In dat jaar spoeden zich namelijk veel vrouwen, op een vrieskoude morgen in februari, naar de kerk van Saint-Maclou, die midden in de stad inktzwart domineert tegen de blank besneeuwde daken van de huizen. Telkens wanneer groepjes vrouwen de kerk ingaan klinkt buiten even het geluid op van zingende mensen en worden agenten, die al urenlang bij de ingang van de kerk stonden te blauwbekken – qu'ils se fondaient le pied de grue – even wat duidelijker zichtbaar door het licht dat op dat moment, door de open kerkdeur, naar buiten straalt. Deftige, zwarte rijtuigen staan dicht op elkaar geschoven, op het kleine pleintje voor de kerk. Ambtenaren, gekleed in donkere lange jassen, lopen af en aan met lijvige dossiers angstvallig onder hun arm geklemd. De wet die sinds 1905 de scheiding tussen kerk en staat verordondeerde, was nog maar nauwelijks aangenomen of hier in Pontoise liepen hoge heren al, met koele zakelijke blik, de boedelscheiding tussen kerk en staat te regelen. Vandaag moet hier namelijk officieel worden vastgesteld welk deel van het kerkelijk goed nu eigenlijk aan de kerk behoort en welk deel in het vervolg staatseigendom zal zijn. Het volk dat voor de kerk op straat is blijven staan, wordt extra nieuwsgierig als de officier van justitie en zijn medewerkers de Saint-Maclou plechtstatig binnentreden. Als men op straat tenslotte precies weet wat er in de kerk aan de hand is gaan, onder luid gelach, anticlericale mopjes de ronde doen en wordt met de geestelijkheid flink de spot gedreven. Binnen lijkt het net alsof het geluid van het bidende volk aanzwelt als de officier van justitie, die de nijvere beschrijvende ambtenaren moet controleren, dichter in de buurt van de geknielde gelovigen komt. De dienstdoende ambtenaren schijnen zich echter geen snars van dit nadrukkelijke protest aan te trekken. Ook het protest van de aartsbisshop van Pontoise, dat hij in verband met deze ongewenste inventarisatie had laten horen, scheen weinig indruk te maken. De politie, die bang was voor een volksofstoot-

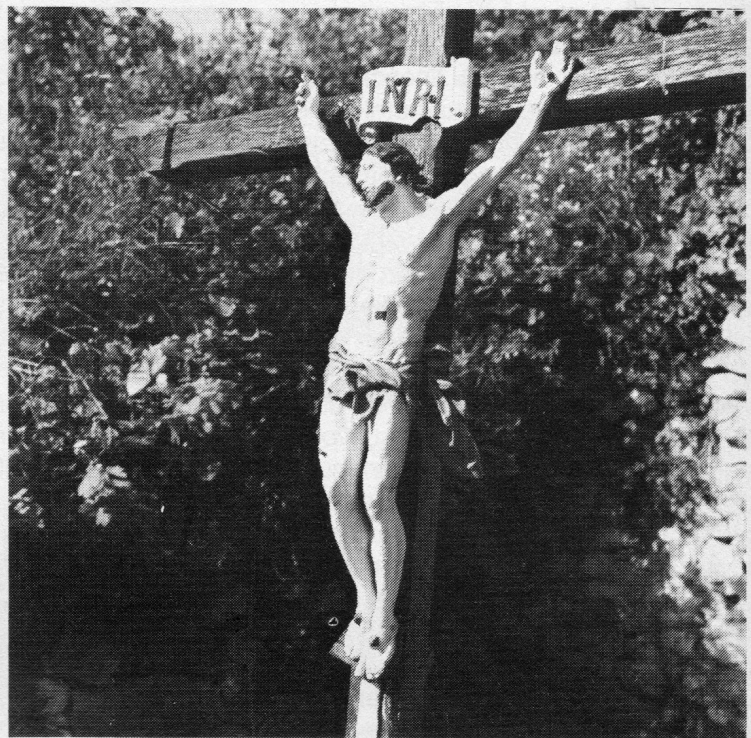
...waarachter 'la Pierre Fouret' op een groot gazon staat,

die naar dat deel van de Oise is gekeerd...

...waar 'une Fête Permanente de l'Humanité' eens dankzij de Axe Majeur van Karavan...

...in Het Licht van een Nieuwe Religie - Un pari sur Dieu - zal kunnen plaatsvinden

je, had extra manschappen laten aanrukken en tijdelijk in het bewaarschooltje ondergebracht. De kleuters vermaken zich die dag wel met sneeuwballen gooien tussen het volk dat wel te hoop gelopen was maar zich verder de hele dag toch koest gehouden heeft.

Op weg naar Gency, waar ik 's avonds bij de familie Charlot te eten ben gevraagd, volg ik soms het tracé van het verdwenen smalspoortje van 'le petit train'; een fragiele fossilaire schriftuur dwars door het klare strakke handschrift van onze moderne wegebouw. Gency is een gehucht dat, halverwege dit verdwenen lijntje, aan de oevers van de Oise ligt en waar Cergy-Saint-Christoph praktisch tegenaan gebouwd zal worden. Enkele honderden meters westelijk van Gency zal bovendien in de toekomst de Axe Majeur van Karavan - een dure culturele meditatieve highway - dwars door het ruige heuvelland

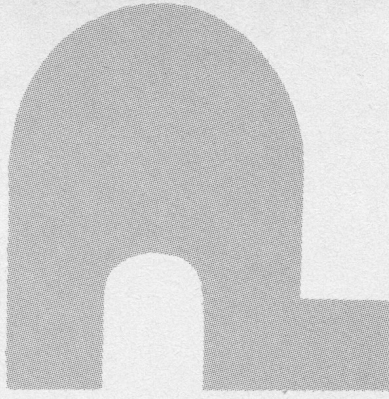
af dalen, de Oise kruisen en denkbeeldig, rechtlijnig naar een punt op de horizon verdwijnen waarachter het Ile de Chatou, het eiland van de impressionisten, ergens in de Seine gelegen moet zijn. In de rue de Courdimanche, waar Méliér Charlot woont, hangt een stralend blanke crucifix; het smartelijk gelaat van Christus gericht naar de deuren van een boerenschuur waar, op flarden van een affiche, nog duidelijk te lezen staat, dat la Fête de l'Humanité inmiddels, onlangs in Courneuve is gevierd.

Voor het donker wordt wil Hélier, die even trots op zijn komaf is als op zijn volstrekt unieke voornaam, mij nog even de menhir van Gency, la Pierre Fouret, laten zien. De steen blijkt een paar huizen verderop in een tuin te staan, welke aan de straatkant volledig wordt afgesloten door een lange muur waarin op verschillende plaatsen oosters uitzijnde toegangspoorten zijn gebouwd.

Verscholen achter dicht struikgewas staat 'la Pierre', beschermd tegen de inkijk van nieuwsgierige dagjesmensen en toeristen, vlak achter de hoge tuinmuur op een ruim gazon.

Terwijl Hélier de steen ook nu weer bewondert alsof hij hem nog nooit eerder heeft gezien, luister ik naar de uitleg van zijn oude vriend, die deze tuin beheert en mij vertelt dat je eigenlijk maar een heel klein deel van 'la Pierre' te zien krijgt omdat het grootste deel - net als bij een ijsberg in het water - zich, quel dommage, onder het fraaie gazon bevindt (?) en rechtlijnig naar het binnenste van de aarde verdwijnt. Een bescheiden trekje van een eerbiedwaardig cultuurmonument waaraan Karavan, als kenner van deze streek, een voorbeeld zou moeten nemen alvorens te besluiten tot le marquage de terrain, even ten westen van Gency.

Op weg naar de verwilderde parktuinen van de zéér geliefde, maar helaas in 1959 op zeventendertigjarige leeftijd overleden, Franse toneelspeler en held van het witte doek Gérard Philipe, moet ik mijn poging om zijn verlaten paradijs te bereiken door de westelijke oever van de Oise te blijven volgen, al direct opgeven als ik het twee kilometer zuidelijker gelegen Vauréal nog maar nauwelijks verlaten heb. Op dat moment wordt mij namelijk volledig de pas afgesneden door een brede hoge muur die, dwars door het land tot aan de rivier gebouwd is. Achter die muur beginnen de bossen van het landgoed 'Le Clos' dat eigenlijk in les Marais ligt.

Les Marais, een gehucht dat praktisch met Vauréal vergroeid is, ligt samen met Vauréal –aan deze kant van de Oise– evengoed achter het hoge geboomte van le Clos verscholen als, het om de bocht van de rivier gelegen, Gency achter het rijzige geboomte van het park van Gency. Het verlaten paradijs van Gérard Philipe grenst aan het park van Gency, dat in een weinig bezocht gebied ligt tussen Gency en de westelijke oever van de Oise.

Wie de normale verbindingsweg van Vauréal naar Gency volgt –la Rue de Vauréal– zal van het land dat tussen la Rue de Vauréal en de Oise ligt niets te zien krijgen omdat langs die kant van de weg een hoge muur gebouwd is die in Vauréal begint en doorloopt tot voorbij Gency; dezelfde muur waarachter ook la Pierre Fouret, de menhir van Gency, te vinden is.

Le Clos, een fraaie negentiende eeuwse buitenplaats, die tegenwoordig wordt gebruikt als een tehuis voor moeilijk opvoedbare kinderen, werd in het zuidelijkste deel gebouwd van een grote parktuin, die in de richting van Gency overgaat in een enorme kwekerij. In dit park van le Clos zijn op verschil-

lende plaatsen dépendances gebouwd op het oude thema van de Normandische vakwerkbouw – la construction en pans de bois.

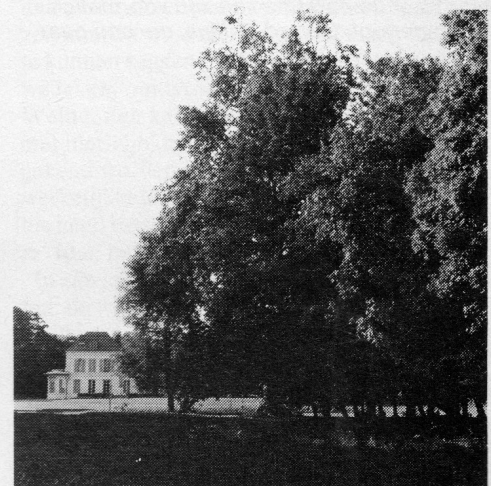
In Normandië, waar de bevolking voor het bouwen van huizen meer was aangewezen op het gebruik van hout dan op het gebruik van natuursteen, bouwde men oorspronkelijk op eenzelfde simpele manier als waarop het volkje van le Vexin Français zijn zandstenen huisjes optrok. De Normandiërs bouwden echter eerst, ter bescherming van het hout, een stenen onderbouw. Op de hoeken van dit fundament plaatsten zij de stevigste houten palen –les corniers– die met het overige hout een constructief raamwerk vormden; l'ossature principale. Daarna dichtten zij het skelet door óf met de takken van de gebruikte bomen de muren te vlechten, die zij dan tenslotte met een pleisterlaag bedekten óf zij traceerden de muurvlakken eerst met behulp van de restanten van het constructiehout dat zij hadden gebruikt; verwerkten daarna al het restmateriaal in de op deze wijze verkregen kleine muursegmenten en bepleisterden de muur dan fragmentarisch.

Deze laatste constructiemethode werd het meest toegepast omdat men gedwongen was de aanwezige houtvoorraad zo economisch mogelijk te verwerken. Toen ijzer en staal later als bouwmaterialen konden worden gebruikt werden soortgelijke constructies opnieuw toegepast. De kassen bijvoorbeeld, die in de kwekerij naast het park van le Clos werden gebouwd, zijn opgetrokken uit ijzer en glas dat geplaatst werd op een eenvoudige stenen onderbouw.

Ongeveer midden in de tuin, met mijn rug gekeerd naar de lange muur waarachter de Rue de Vauréal ligt en kijkend in de richting van Parijs, blijf ik staan. Langs de kanten van de iets opgehoogde kweekbedden, vanonder meterslange verweerde rubberen tuinslangen en weggroeiend vanachter gekantelde gieters, schijnen lange dunne schaduw over de kale, pas bewerkte grond naar mij toe te kruipen. Precies op het punt waar ik nu sta zal de Axe Majeur van Karavan zich eens, dwars door deze stille tuin, een brede weg banen op doorreis naar zijn vluchtpunt op de horizon, en zullen veel mensen, vanaf een punt van die dan véél hoger gelegen Via Metafysica, hier op hun lager gelegen cultureel erfgoed kunnen neerzien. Alsof hier niet

...die buiten volop genieten van de romantische sfeer van het ommuurde park van le Clos...

...terwijl binnen strenge, fanatieke pedagogen weerbarstige jongeren regenereren

nú reeds, op steenworpaafstand –à distance d'un jet de pierre– een metafysische stuf van uitzonderlijke kwaliteit genoten zou kunnen worden! Spoediger namelijk dan verwacht tekenen zich, dwars door een wildernis van warrig kreupelhout, witte muurvlakken af van de eerste bungalow van Gency. Het voetpad door de kwekerij versmalt en wordt een slangenspoor dat, soms nauwelijks zichtbaar, dwars door een weelderig grasveld verder kruipt. Dat grasveld verandert spoedig in een klaverweide, die even later tot een cultuurtuin verwordt.

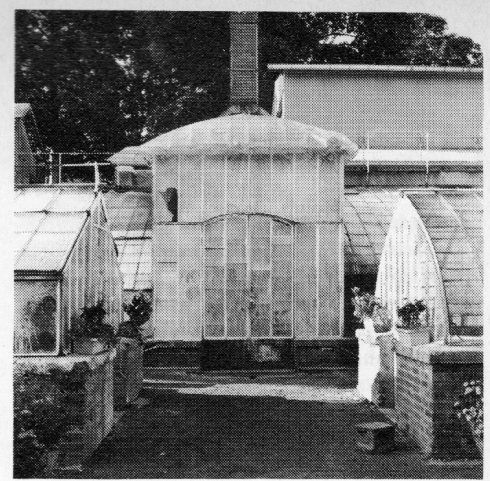
Een betonnen muur, gebouwd aan de achterzijde (?) van de bungalow, maakt front tegen de buitenwereld. Op die muur is over de volle lengte een, uit elf elementen –één vogelmotief, cijfer twee en abstracte symbolen– bestaande, Kabbalistische figuratie aangebracht. Het grootste deel van deze metafysische rebus vormt een ajour bewerkte betonnen band waarvan het bekistingshout, gelet op de richting van de afdruk van de nervatuur van het hout in het beton, loodrecht op dat van de overige muur heeft gestaan. Un musée commémoratif de Jean François Champollion? Moeten de bezoekers zich, in dat geval, eerst melden door gebruik te maken van één van de vele roosters die, onder in de muur en net boven het geschoren grasveld, naast elkaar zijn ingebouwd? Kunnen zij dan vervolgens één paneel van de betonnen muur automatisch laten wegschuiven door op één van de ronde betonnen toetsen, bij de bovenrand van de muur te drukken?

'De praktijk wijst uit', aldus Nathan Leites, 'dat in Frankrijk, na verloop van tijd, de meest onverwachte combinaties ontstaan zijn en dat alles in principe mogelijk is; que tout arrive en France'. Dat laatste bleek ook het geval te zijn toen ik, in plaats van in een park van Gérard Philipe te belanden, uiteindelijk opdook in de achtertuin van Robert Poursain.

Piekerend over het raadsel op 'de muur van Gency' –de moderne steen van Rosette– was ik tenslotte tussen 'alang-alang' veldjes terechtgekomen en werd mij het uitzicht benomen door hoog opgaand, dicht struikgewas. Na tenslotte toch een doorgang door de bossages gevonden te hebben stond ik plotseling in de tuin van Robert Poursain. Zijn argwaan verdween toen hij hoorde hoe ik achter in zijn tuin beland was en waarom ik op weg was naar de parktuin van zijn voormalige dorpsgenoot, Gerard Philipe, die een paar

een van de bijgebouwen van le Clos...

...waarachter veel fraaie kassen...

...een tuinmanshuis, in mengstijl...

...en een schuur, in zuivere Normandische vakwerkbouw, te bewonderen zijn

huizen van hem vandaan gewoon had.

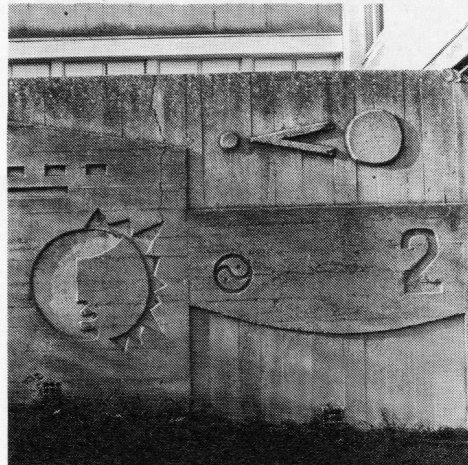
Die tuin zou ik overigens die dag niet meer bereiken want spoedig bleek dat Robert zich, als stedenbouwkundig medewerker van het EPA (Etablissement Public d'Aménagement) in Cergy-Pontoise, bezighield met zowel het uitdenken als het ontwerpen van alternatieve energiesystemen en hun toepassingsmogelijkheden in de bouw. Zijn plannen stuurde hij in 1980 in voor de First European Passive Solar Competition die namens de Comission of the European Communities was uitgeschreven door het General Directorate for Research, Science & Education. Poursain zou dus waarschijnlijk door Nathan Leites als een prototype worden beschouwd van die soort Fransen die, wanneer zij niet worden weerhouden door de wat al te simpele filosofie dat de toekomst slechts een saaie kopie van het verleden zal zijn, geloven dat alles mogelijk is – que tout est possible; dat geen enkele hypothese moet

worden uitgesloten –qu'aucune hypothèse n'est à exclure; dat je nooit kunt weten, qu'on ne sait jamais, en dat alles wel eens zou kunnen blijken plotseling weer aan de orde gesteld te kunnen worden – que tout pourrait bien se trouver soudainement remis en cause.

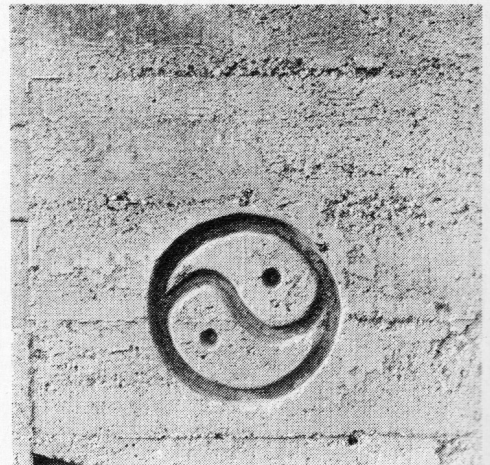
Met een exemplaar van zijn inzending voor de eerste Solar Competition onder mijn arm stap ik de rue de Vauréal op, door een deur die toegang geeft tot de tuin van Poursain en die gebouwd blijkt te zijn in de muur die voor mij die dag ergens in Vauréal begonnen was. Tenslotte aangekomen op de belvédère van Gency kijk ik nog eenmaal om over het zo verrassende en bijzondere wereldje tussen Vauréal en Gency dat mij bijzonder veel te denken heeft gegeven. Want, aldus Valéry Giscard d'Estaing, 'alles hangt tegelijkertijd af van wát men bekijkt en het punt van waaruit men het bekijkt'.

vluchten kan niet meer...

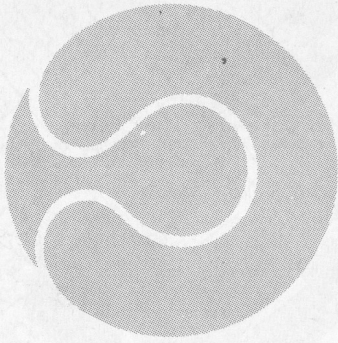

...want zelfs in Gency staan zware betonnen muren

niet in yin en niet in yang, vluchten kan niet meer

passieve zonne-energie in Gency: een variant op de Franse serrebouw – en de visie van een radiocommentator op de energievoorziening van nieuwe steden als Cergy-Pontoise door middel van zonnecellen

De voorlopig enige bouwkundige nouveauté die aan de oostkant van het dorp Gency werd gebouwd blijkt la Maison Franjus te zijn; la première maison solaire de cette région. Een met donkere leien beklede en pal op het zuiden gebouwde hoge, steile muur deelt het huis van Franjus in twee contrasterende delen. Aan de schaduwkant van deze muur bouwde Franjus het eigenlijke woonhuis terwijl hij tegen de zonzijde een grote 'serre' – in de vorm van een halve zeszijdige piramide – plaatste. De mediane verticale doorsnede van die piramidale serre is zó groot dat een maximaal gedeelte van de muur als gemeenschappelijke binnenmuur gaat functioneren waardoor het warmteverlies tot een minimum wordt beperkt. Vervolgens construeerde Franjus, in het midden van de gemeenschappelijke binnenmuur, een met steenslag gevulde gemetselde kolom waarin hij bovendien een aantal accu's plaatste. De grote hoeveelheid warme lucht die binnen, onder de brede basis van het piramidale dak, wordt geproduceerd stijgt op en verzamelt zich in de top. Daar wordt de warmte vervolgens via de stenen kolom af-

Gency: la maison Franjus

'...onze Cartesiaanse geest die beter de mechanische dan de biologische systemen begrijpt' Giscard d'Estaing

gevoerd en worden de accu's opgeladen. Schakelt de slimme Franjus – qui a trouvé une très jolie façon de se chauffer au soleil – wanneer de temperatuur in zijn huis maar even onbehaaglijk wordt, zijn verwarmingsinstallatie in, dan wordt zijn living, via een ingebouwd reguleringsmechanisme, met behulp van de accumulatoren weer op de gewenste temperatuur gebracht. Rondom la Maison Franjus zullen in de toekomst nog zeven woningen worden gebouwd voor mensen die zonne-energie, zij het misschien op een wat meer conventionele manier, willen gaan gebruiken.

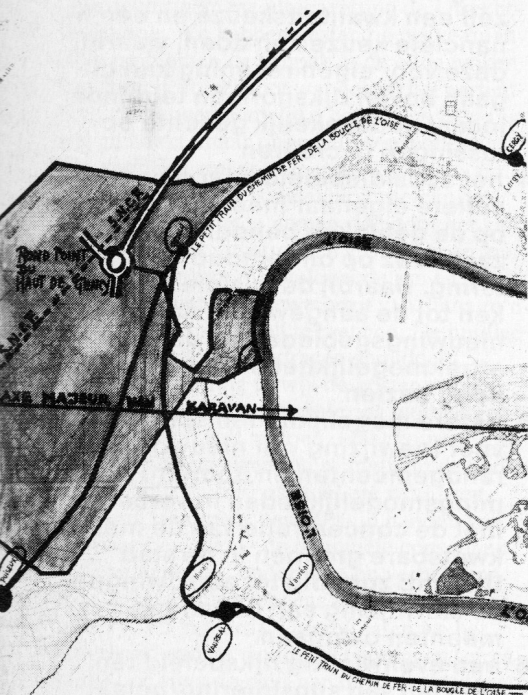
Overigens passeerde ik de zonnentempel van Franjus op een dag waarop ik besloten had nogmaals te proberen het paradijs van wijlen Gérard Philipe te zien te krijgen. Zijn tuin zal, samen met het park van Gency dat daar achter ligt, in de toekomst de enige door de Oise begrensde smalle uitloper vormen van het 169 ha grote grondgebied waarop de kern van Cergy-Saint-Christoph zal worden gebouwd. Deze bosrijke uitloper, die dan in zijn geheel naar de onvergetelijke Gérard Philipe zal worden vernoemd, zal de grote parktuin van de bejaarde vrienden van Hélier Charlot – de oude trouwe bewakers van de menhir van Gency – bijna volledig insluiten. Omdat deze parktuin op een hoger niveau gelegen is dan het erfgoed van Gérard Philipe en ik de totale situatie eerst goed in mij wil opnemen besluit ik de rust van de beide wachters, die in navolging van Philemon en Baucis trouw over la Pierre Fourte waken, nogmaals te verstoren.

Toen Zeus en Hermes, tijdens een van hun zakelijke inspectietochten op aarde, vruchteloos geprobeerd hadden voor één nacht onderdak te krijgen bij een welgestelde familie in de landstreek waar ook de oude wijze

Philemon, samen met zijn lieve Baucis, in een schamel hutje woonde, hadden zij overal keer op keer botgevangen; ils avaient trouvés partout, coup sur coup, visage de bois. Woedend over de reacties van dit ongestuvige, welgestelde volkje besloten de beide goden wraak te nemen. Zij organiseerden een zondvloed die ter plekke alles van de aarde moest vegen, behalve het krotje van Philemon en Baucis, die hen tenslotte met open armen hadden ontvangen: qu'ils avaient reçu à la fin des fins à bras ouverts. Bovendien besloten Zeus en Hermes om, in plaats van een gouden handdruk te geven als dank voor de genoten nachtrust, het hutje in een fraaie tempel te veranderen. Samen met zijn Baucis heeft de vrome oude Philemon sindsdien dit fraaie godsgeschenk bewaakt tot op de dag waarop zij beiden tegelijkertijd het aardse met het hemelse verwisselden en in twee statige bomen – een stoere eik en een sierlijke linde – veranderden.

Het goed verzorgde woonhuis van de oude vrienden van Charlot ligt, beschermd door een hoge tuinmuur die om hun hele 'landgoed' werd gebouwd, als een 'tempeltje' verscholen tussen het groen. Achter de tuinmuur, recht tegenover de ingang van hun tempeltje, staan een paar ontredderde en met wilde vegetatie overwoekerde serres waarvan vrijwel geen ruit meer heel is. Hebben misschien mijn Philemon en Baucis van Gency op hun beurt ooit de toorn van de goden gewekt of zijn deze kassen verwoest door een soortgelijk noodweer, zoals dat eens in 1788 boven Cergy-Pontoise losbarstte?

Op een stille zonnige zondagmorgen van 13 juli meende Paul-François Pihan de la Forest – subdélégué de l'élection de Pontoise – nu bijna twee eeuwen geleden dat

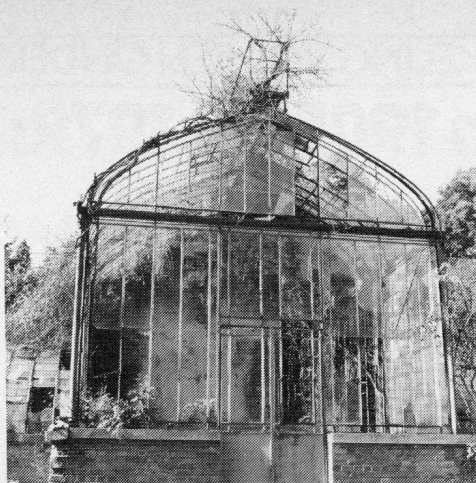

oostelijk deel van de in totaal 169 ha grote kern van Cergy-Saint-Christoph, dat, via een smalle corridor, doordringt tot de westelijke oever van de Oise waar nu het park van Gency gelegen is

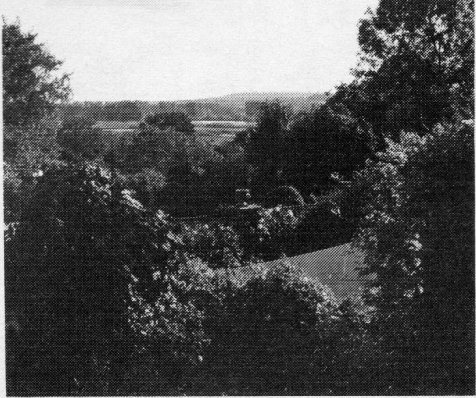
'Philemon en Baucis', die in Gency hun levensdagen slijten in een klassieke tuinmanswoning...

...temidden van relictten...

...uit een glorierijk verleden

en uitzierend over het toekomstige park 'Gérard Philippe'

voor hem het einde van de wereld plotseling zéér nabij was! Comme par enchantement –als bij toverslag– verdween op die noodlottige dag, kort voor het uitbreken van de Franse Revolutie, het stralende zonlicht boven Pontoise en werd het stikdonkere nacht. Felle bliksemstralen, gevolgd door ratelende donderslagen, doorklieften de diepe duisternis en lieten met hun duivels licht de angstige inwoners van Pontoise flitsende beelden zien van het omringende landschap, dat van de ene minuut op de andere in een ware baaierd veranderde. Hagelbuien teisterden stad en land; waar het hemelwater door de huizen hoosde, nadat de daken door stormwinden waren afgerukt en zich krachtig spuitend een weg baande door verbrijzelde vensters en smalle straten, die in woeste kolkstromen veranderden; waar bomen ontwortelden of met scherpe korte knallen in stukken uiteenspatten.

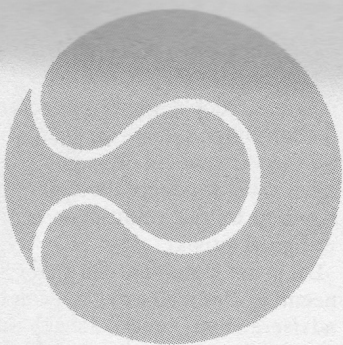
De beruchte tornado was, dwars door Frankrijk, vanuit het oosten komen aanstormen en bereikte, alvorens Pontoise met een vernietigend bezoek te vereren, Chartres om half acht, Rambouillet om acht uur en was om één uur 's middags volledig uitgeraasd nadat hij, via de Franse westkust en België, in Zuid-Nederland was aangekomen. Deze natuurramp, die voor royalisten sindsdien bepaald een vingerwijzing Gods is geweest, heeft jarenlang wrede sporen nagelaten in en rondom het vredige Pontoise dat in dat jaar bovendien de strengste winter van die eeuw moest beleven.

Het ingenieuze en goed functionerende Maison Franjus, dat duidelijk geïnspireerd is op de vele voorbeelden van traditionele serrebouw in de omgeving van Gency, wordt door Albert Ducrocq –radiocommentator op energiegebied en schrijver van het boek

Victoire sur l'énergie– op zijn merites beoordeeld. Toch meent deze deskundige echter dat, in groter verband gezien, de oplossing van het energieprobleem, voor een nieuwe grote stad als Cergy-Pontoise, waarschijnlijk gezocht zal moeten worden in het gebruik van zonnepanelen. De drie miljard kilowattuur elektriciteit, die Cergy-Pontoise tegen het einde van deze eeuw zonder enige twijfel jaarlijks zal moeten gebruiken, zou in dat geval met behulp van een twee vierkante kilometer groot net van zonnepanelen geleverd kunnen worden. Die gunstige ontwikkeling zal echter dan pas mogelijk zijn als de Amerikanen gelijk krijgen die beweren dat rond 1990 de kostprijs van zonnepanelen tot het veertigste deel van het huidige niveau gedaald zal zijn. En dan zou wel eens kunnen blijken, aldus Ducrocq, dat juist de grote uitgestrektheid van een nieuwe stad zoals Cergy-Pontoise een groot voordeel is, omdat in dat geval hooguit twee procent van het totale oppervlak van la ville nouvelle voldoende blijkt te zijn om aan deze grote vraag naar energie te kunnen voldoen!

Omdat ik de sleutels vergeten heb, die voor diegenen die een bezoek willen brengen aan het paradijs van Gérard Philippe op het bureau d'aménagement in Cergy-Prefecture te verkrijgen zijn, heb ik deze keer slechts de kruinen van de bomen van zijn tuin vanuit de aangrenzende arcadische hof van 'Philemon en Baucis' mogen aanschouwen. Was de verstolen glimlach van de groep beeldhouwde jonge saters, in een vijver midden in die tuin, het gevolg van puur leedvermaak omdat ik voor de tweede maal mijn doel niet had bereikt of was het een bedwongen grijns omdat Albert Ducrocq misschien te vroeg 'Victoire' geroepen heeft?

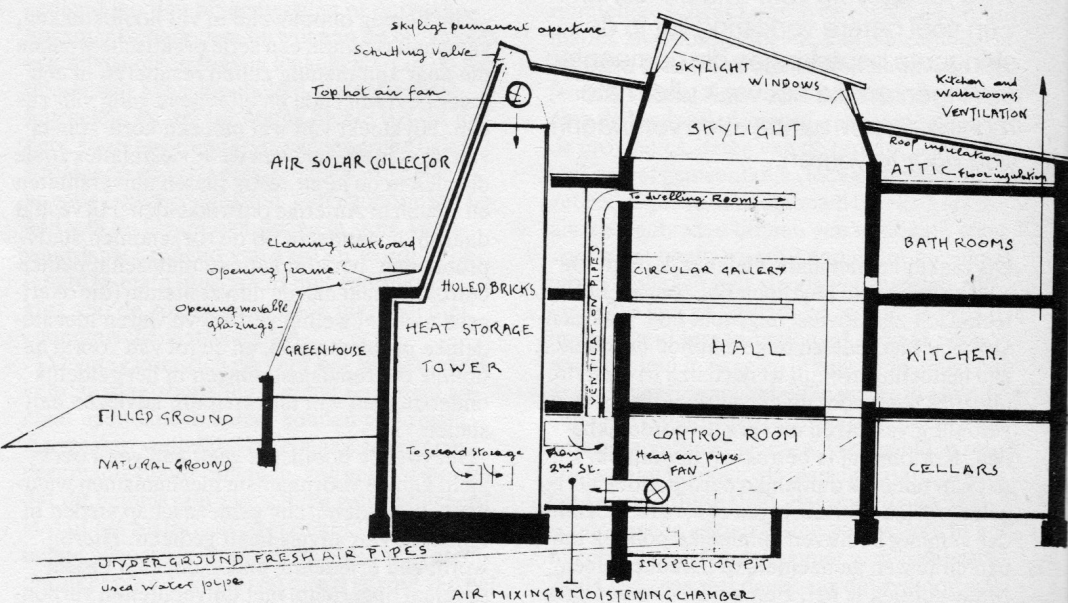
project in Gency: een zeer royaal passief zonnehuis, waarmee zowel in de zomer als 's winters maximaal van de zon kan worden geprofitteerd

Het rapport van de First European Passive Solar Competition (1980), dat Robert Poursain mij onlangs heeft meegegeven omdat daarin zijn te bouwen 'zonnehuis' in Gency volledig beschreven staat, begint met de volgende verklaring: 'Dit grote huis (oppervlak 299 m², inhoud 765 m³) is aangepast aan de huidige manier van leven van het grootste deel van de werkende beroepsbevolking in Frankrijk. Indien wij de bewoners, gegeven dit uitgangspunt, toch een maximum aan comfort en gemak wensen aan te bieden zullen wij een mindere mate van efficiëntie moeten nastreven. Desondanks zal blijken dat dit huis niet duurder hoeft te zijn dan een vergelijkbaar, traditioneel gebouwd huis'. En dat alles ondanks het feit dat Poursain later in de tekst rustig verklaart dat, indien zijn huis ooit werkelijk gebouwd zou worden, hij de uitvoering aan kleine ondernemers wenst op te dragen.

Door de grondigheid waarmee Poursain, die kennelijk niet over één nacht ijs gaat -qu'il ne se risque pas à la légère- zijn plan feitelijk heeft toegelicht, heb ik uit het rapport kunnen leren dat: de tuinmuur waarachter Poursain zijn zonnehuis tegen de koude noordenwind wil beschermen dezelfde muur is waarachter 'Philemon en Baucis' hun laatste levensjaren slijten, en dat deze muur op de kop af -ni plus ni moins- 4,20 meter hoog

is, terwijl de daarachter beschuttende heuvels zeker 85 meter hoog zijn; dat het in Gency gemiddeld 160 dagen per jaar regent, waardoor het dorp een zegenende hoeveelheid regenwater van 500/550 mm te verwerken krijgt; dat het in deze streek maar liefst 50 dagen per jaar kan vriezen, maar ook dat de vorst hier zeker 200 dagen per jaar geen schijn van kans krijgt; dat het in deze regio's bovendien weliswaar 15 dagen per jaar kan sneeuwen, maar er desondanks maar 10 dagen per jaar zullen zijn dat die sneeuw ook werkelijk blijft liggen; dat de gemiddelde hoek van het invallende zonlicht 72° bedraagt, en dat er tenslotte terdege rekening gehouden moet worden met het wel zeer onaangename feit dat men elkaar in Gency, vanwege de (dichte) mist, zeker 45 dagen per jaar niet duidelijk zal kunnen gadeslaan!

In vergelijking met Franjus, die een eenvoudig zonnehuis bouwde op handworp afstand van de vestigingsplaats van deze nieuwe variant van Poursain, is Robert bepaald een veeleisend man. Daardoor zullen de toekomstige bewoners van zijn huis niet alleen 's winters maar vooral ook 's zomers maximaal kunnen profiteren van de gratis zonne-energie. Dankzij een vernuftig airconditioningsysteem kan de temperatuur namelijk in de eerste plaats via de hal en speciale dakvensters geregeld worden en in de tweede plaats door water, in een daartoe speciaal gebouwde ruimte in het souterrain, te laten verdampen waardoor warmte aan de omgeving wordt onttrokken en de temperatuur dus zal gaan dalen. Op deze wijze zal de temperatuur in het zonnehuis van Poursain gemiddeld 19° C kunnen bedragen. Daarbij dient men echter wel te bedenken dat Poursain het huis in vier verschillend te verwarmen zones heeft ingedeeld. De in totaal 278 m³ grote woonruimte zal daardoor tot een temperatuur van 20° C kunnen worden verwarmd; de vier slaapkamers, met een totale inhoud van 216 m³, zullen een temperatuur van 18° C kunnen krijgen; een temperatuurtje van 22° C zal kunnen heersen in de drie (!) badkamers, die gezamenlijk maar

AUTOMATIC CONTROL: Two FANS ALTERNATIVE WORKING, MOISTENING, ACCORDING TO DWELLING TEMPERATURE AND DAMPNES

dwarsdoorsnede van het huis van Poursain in Gency

First European Passive Solar Competition-1980

Commission of the European Communities,
Directorate General XII for Research, Science & Education

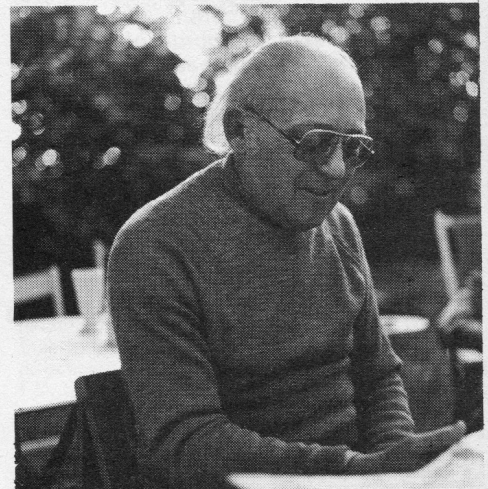
liefst een volume van 127 m³ in beslag zullen nemen, terwijl tenslotte 16°C de limiet van de temperatuur zal zijn in de overige 144 m³ ruime, dienst- en doorgangsruimten waarover men in het Frankrijk van vandaag toch op z'n minst meent te moeten kunnen beschikken. Waar is de mens gebleven die eens met een doodeenvoudige 'bloc-à-terre' -het onderkomen van de werkende klasse van weleer- genoegen moest nemen? Wat Poursain nu voor een wat rijkere generatie in Gency wil bouwen, blijkt zózeer een plaatsgebonden woonhuis te zijn dat men zijn geesteskind -son oeuvre de l'intelligence- met recht een 'bloc'-à-terre zou kunnen noemen. Reden waarom de bekende Franse radiocommentator op energiegebied, Albert Ducrocq, waarschijnlijk niet erg warm zal lopen voor deze zoveelste individuele poging om woonhuizen, met behulp van de zon, van de nodige energie te voorzien. Ducrocq vertrouwt er immers op dat dit probleem, dankzij een te verwachten massale produktie van goedkope zonnepanelen, in de toekomst op ruimere schaal en op meer uniforme wijze zal kunnen worden opgelost.

Voor de zuidelijke gevel van zijn huis wil Poursain een, ten opzichte van de ondergrond goed geïsoleerde en normaal functionerende, grote plantenkas bouwen, die tevens zal moeten zorgen voor de produktie van de benodigde warme lucht. Die warme lucht zal dan, evenals dat in la maison Franjus het geval is, worden gebruikt om een centraal gebouwde en met steenslag gevulde ingebouwde toren te verwarmen. Om de warmteproduktie op deze wijze te kunnen opvoeren wil Poursain bovendien nog twee, met steenslag gevulde, ondergrondse ruimtes bouwen, die via de centrale toren zullen worden opgewarmd. Tussen deze beide warmtebronnen in zal, tegen de achterkant van de centrale toren, een ondergrondse ruimte worden gebouwd via welke het air-conditioningsysteem zal moeten functioneren. Slechts twee ventilatoren zullen er voor moeten zorgen dat er frisse lucht via een ondergrondse pijpleiding zal worden aange-

voerd en dat de circulatie van de warme en koele lucht binnenshuis zal kunnen worden geregeld. Met behulp van rolluiken en schermen, die 's morgens en 's avonds door de bewoners met de hand zullen moeten worden bediend (!), zal de directe zonnestraling via de vensters worden benut en de warmte-uitstraling tot een minimum worden beperkt. Verder zal het huis van een flinke kelder worden voorzien, waardoor in mindere mate van frigidaires en diepvrieskasten gebruik gemaakt zal worden. Bovendien worden collectoren ingebouwd voor de produktie van warm water.

De eenvoudige uitgangspunten die aan de ontwerpen van Franjus en Poursain ten grondslag liggen zijn inmiddels op ruimere schaal bekend gemaakt en toegepast. Zo heeft bijvoorbeeld Le Groupe Espace Libre -in samenwerking zowel met het EPA (Etablissement Public d'Aménagement) van la ville nouvelle Cergy-Pontoise als le Secrétaire-général du groupe central des villes nouvelles (SGVN) -de brochure Energies Renouvelables uitgegeven. Het publiek wordt, in een zeventigtal pagina's, duidelijk voorgelicht betreffende problemen op het gebied van l'urbanisme, l'habitat, l'environnement et l'écologie en de principes van Poursain en Franjus zijn er ook gedeeltelijk in verwerkt.

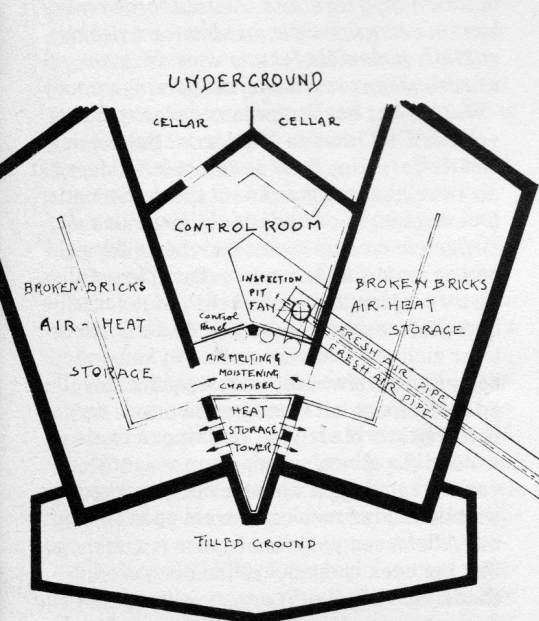
Op het terrein waar Poursain, die nu gepensioneerd is, dit huis eerst nog voor zijn familie wil bouwen, staat nu hun houten vakantie-huisje -de Poursains wonen tijdens de wintermaanden in een torenflat in Cergy-préfecture- waarin zij 's zomers genoeglijk bivakkeren. Overal in de omgeving staan soortgelijke 'residenties', die voornamelijk in de jaren twintig werden gebouwd. In dezelfde jaren dus waarin, op een negenduizend ha groot gebied rondom Parijs, een nieuwe golf van kleine luiden hun lotissements pavillonnaires bouwden. Huisjes waaraan zij later stilletjes zoveel hebben bijgebouwd dat het hele gebied is uitgegroeid tot un étonnant musée des horreurs. Tussen de jaren 1924 en 1929 zijn dan ook de eerste wetten ontstaan waarmee men niet alleen paal en perk

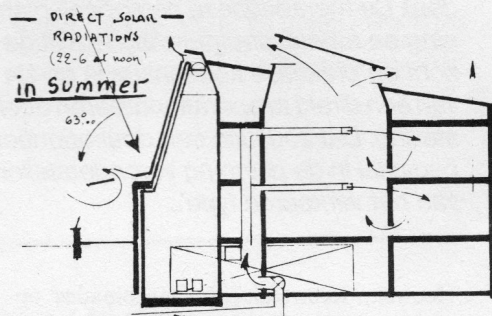
Poursain aan het werk, in zijn tuin in Gency

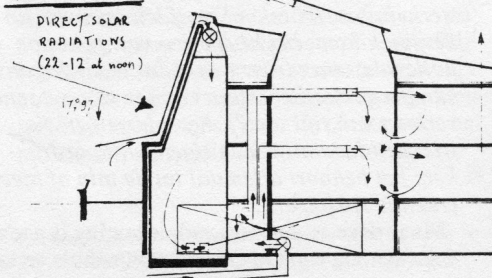
Thistoire se répétera

plattegrond van het ondergrondse gedeelte van het huis van Poursain

in WINTER

hoe het huis van Poursain overdag (links onder elkaar) en 's nachts (rechts onder elkaar) gedurende de zomer en de winter functioneert

◀ hoopte te kunnen stellen aan deze wildgroei, maar bovendien ook de macht van de speculanten hoopte te kunnen beknotten en op grond waarvan men tegelijk maatregelen zou kunnen treffen om de sociale woningbouw te kunnen bevorderen.

Als Poursain eens een bordje op zijn tuinhek zal kunnen hangen, waarop hij dan zijn geluk, welvaart en voorspoed –son bonheur– duidelijk zal verkondigen, ben ik er zeker van dat –mochten Zeus en Hermes, tijdens een nieuwe inspectietocht op aarde, deze regionen met hun bezoek vereren– de Poursains de eersten zullen zijn die hen dan onderdak verlenen. La ville nouvelle Cergy-Pontoise zal in dat geval een zondvloed, door het wassende water van de Oise, bespaard blijven.

